

УДК 376.091.21

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-2\(197\)-59-66](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-2(197)-59-66)

Калініченко Ірина

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-3079-270X>

МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ «БАГАТОПРОФІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР»

- A** Розглянуто сутність моделювання інноваційного закладу освіти «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр» у контексті реалізації його стратегічних цілей. З'ясовано зміст понять «професійна реабілітація», «тренувальна квартира», «фізкультурно-спортивна реабілітація». Обґрунтовано актуальність побудови організаційної структури закладу освіти: відділення раннього втручання, дошкільне відділення, спеціальна школа, спеціальні класи для дітей з особливими освітніми потребами, пансіон, реабілітаційне відділення, консультативно-інформаційний пункт підтримки інклюзивної освіти, центр літнього оздоровлення та літня школа батьківства, центр надання послуги із застосуванням технології «Тренувальна квартира». Розкрито механізми апробації європейського досвіду застосування технології «Тренувальна квартира», що забезпечить захист прав та інтересів учнів з інвалідністю на самостійне проживання та сприятиме, в майбутньому, ефективному залученню їх до життєдіяльності територіальної громади. Описано технологічний аспект створення інноваційного закладу освіти «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр» з урахуванням вимог чинного законодавства та в контексті реалізації Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки. Окреслено досвід практичного втілення результатів дослідження автора із зазначеної проблематики.

Ключові слова: багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр; моделювання; діти з особливими освітніми потребами; корекційно-розвиткові послуги; реабілітаційні послуги; соціалізація

- S** *Kalinichenko Iryna. The modeling of an innovative educational institution «Multidisciplinary training and rehabilitation center».*

The article deals with the modeling of an innovative educational institution «Multidisciplinary training and rehabilitation center» in the context of the realization of its strategic purposes. The meaning of the terms «professional rehabilitation», «training apartment», and «sports rehabilitation» has been clarified. The urgency of creating the organizational structure of the educational institution is substantiated: early intervention department, preschool department, special school, and special classes for children with special educational needs, boarding school, rehabilitation department, inclusive education support center, summer health center, and summer parenting school, a service center with the use of «Training Apartment» technology. Mechanisms for the adoption of the European experience of using the «Training Apartment» technology have been revealed. It will protect the rights and interests of students with disabilities to live independently and will promote, in the future, their effective involvement in the life of the local community. The technological aspect of creating an innovative educational institution «Multidisciplinary Training and Rehabilitation Center» is described, considering the requirements of current legislation and in the context of implementing the National Strategy for reforming the system of institutional care and education of children for 2017–2026. The experience of practical implementation of the results of the author's research on this issue is outlined.

Key words: multidisciplinary training and rehabilitation center; modeling; children with special educational needs; correctional and development services; rehabilitation services; socialization

Калініченко Ірина Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, завідувачка кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, Україна

Kalinichenko Iryna, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Pedagogical Skills and Inclusive Education, M.V. Ostrogradsky Poltava Regional Institute of In-Service Teacher Training, Ukraine

E-mail: kalinichenko@poippo.pl.ua

Постановка проблеми та її актуальність. Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті чітко визначено, що рівний доступ до якісної освіти є національним пріоритетом і передумовою виконання між-

народного та національного законодавства щодо реалізації прав громадян (незалежно від національності, статі, соціального походження і майнового стану) на отримання якісної освіти [8].

Розпочата в Україні реформа спеціальної освіти відбувається відповідно до європейських стандартів, де пріоритетним є організація якісного освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів дитини. У статті 35 Закону України «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що здобуття повної загальної середньої освіти забезпечують також спеціальні заклади загальної середньої освіти: спеціальна школа та навчально-реабілітаційний центр. Зазначені заклади можуть здійснювати освітню діяльність на одному або на декількох рівнях повної загальної середньої освіти [11].

Тому очевидним є питання створення навчально-реабілітаційного центру в новій якості, як осередку комплексної державної підтримки сім'ї, що забезпечують право на якісну освіту, соціальний захист, реабілітацію найуразливіших категорій дитячого населення завдяки спеціально організованому освітньому процесу.

Мета статті: розкрити процес моделювання інноваційного закладу освіти «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр» у контексті вимог державної політики в галузі освіти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами охоплюють такі аспекти: міжособистісне спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими здоровими членами суспільства (Л. Борщевська, Е. Данієлс, І. Зверева, О. Зотова, Ю. Івашина, Р. Кравченко, К. Стаффорд); розвиток системи спеціальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (В. Бондар, В. Берзін, Л. Вавіна, Т. Дегтяренко, А. Колупаєва, В. Синьов, В. Тарасун, О. Хохліна, А. Шевцов); інтеграція дітей і молоді з інвалідністю, особливості корекційно-розвиткової роботи (Ю. Бойчук, Т. Євтухова, В. Засенко, М. Сварник, П. Таланчук, М. Шеремет); зарубіжний досвід шляхів і засобів соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (М. Айшервуд, М. Малофєєв, Г. Стангвік, Л. Шипіцина, Є. Ямбург); вплив соціальних факторів на розвиток дітей з особливими освітніми потребами (Ю. Александровський, Ф. Березін, Т. Бутенко, Т. Власова, Дж. Джонс, Т. Лещинська, М. Певзнер).

Відповідно до нашого дослідження видано електронний навчально-методичний посібник «Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації» (упор. : І. Калініченко, Н. Білик) [4], у якому подано змістовне наповнення лекційних занять та активних видів діяльності, підготовлених викладачами кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського. У посібнику відображено інноваційний характер сучасної системи підвищення кваліфікації, запропоновано теми, що спрямовані на розвиток та саморозвиток загальних психолого-педагогічних компетентностей та активізацію наукового та творчого мислення педагогічних працівників Полтавської області щодо організації

освітнього процесу у закладах освіти. Для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників пропонуються такі теми: «Проектування педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі»; «Шляхи реалізації інклюзивного навчання в контексті Закону України «Про освіту»»; «Розвиток інклюзивної компетентності керівника закладу освіти»; «Інклюзивне навчання в сучасному освітньому середовищі: підходи і бачення» тощо.

Викладення основного матеріалу. У Законі України «Про освіту» [11] зазначено, що кожна дитина має право на якісну та доступну освіту. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, а також інших обставин та ознак.

Сучасний запит суспільства відносно результату діяльності навчально-реабілітаційних центрів спрямований на забезпечення ранньої корекції та раннього втручання для дітей із тяжкими порушеннями розвитку, створення системного, якісного психолого-педагогічного супроводу учнів (вихованців) зі складними порушеннями розвитку; забезпечення реабілітаційних заходів для дітей, які перебувають на інклюзивному навчанні та педагогічному патронажі; формування компетентностей учнів (вихованців) зі складними порушеннями розвитку для подальшого самостійного життя, здійснення допрофесійної підготовки та соціалізації [1].

Із метою формування єдиного освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами, якісного розвитку інклюзивної освіти та в умовах реалізації Регіонального стратегічного плану дій із реформування системи інституційного догляду і виховання дітей в Полтавській області на 2018–2026 роки [10] виникла потреба створення сучасного багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру Полтавської обласної ради (далі – Центр).

Необхідність апробації моделі інноваційного закладу освіти «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр» на регіональному рівні вбачаємо в наступному: концентрація матеріально-технічних, кадрових, фінансових ресурсів Полтавської області, що дасть можливість забезпечити здобуття дошкільної та загальної середньої освіти відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та Державних стандартів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються наближено до Центру, у спеціальних закладах освіти, які потребують реорганізації; задоволення потреб усіх суб'єктів освітнього та лікувально-реабілітаційного процесів; удосконалення змісту, форм і методів надання комплексних послуг дітям з особливими освітніми потребами різних категорій; збереження і зміцнення фізичного, психічного і соціального здоров'я учнів протягом літнього періоду; зміцнення матеріально-технічного оснащення освітнього та реабілітаційного процесів; розвиток професійно-трудо-вих навичок із таких професій, як: садівництво, квітникарство для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими тяжкими порушеннями розвитку; особистісний і

професійний розвиток педагогічного колективу Центру, а також розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів освіти з інклюзивним навчанням у Полтавській області.

Місія Центру полягає у наданні новітніх освітніх, реабілітаційних, корекційних, оздоровчих, соціальних послуг для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку і функціонуванню як ресурсного центру на регіональному рівні з розвитку інклюзивної освіти.

Головна мета функціонування Центру: створення умов для раннього втручання, розвитку, навчання, виховання, реабілітації, оздоровлення, профорієнтації дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; реалізація комплексної програми індивідуально-корекційного, психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; моделювання акмеологічного освітньо-реабілітаційного простору на засадах педагогіки життєтворчості шляхом компетентнісного підходу; надання кваліфікованої допомоги батькам або особам, які їх замінюють, у нагляді, реабілітації, вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; практична підготовка учнів з інвалідністю до самостійного життя і праці та формування у них знань і вмінь, що сприяють соціальній адаптації; розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів освіти.

Зважаючи на актуальність створення Центру головними завданнями є [1; 2; 5; 6; 8; 11; 12]: створення спеціальних умов для корекційної спрямованості навчання, відновлення здоров'я, компенсація порушень психічного і фізичного розвитку, здобуття учнями соціально необхідного мінімуму обов'язкових вимог до рівня й обсягу загальної середньої освіти на рівні, не нижчому від державних стандартів і здійснення професійно-технічної освіти з окремих робітничих професій; розвиток природних нахилів, потреби і вміння до розвитку та набуття життєвих компетентностей; формування громадянської позиції, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії; розроблення та втілення в практику інноваційного змісту, форм і методик освітнього, корекційного й лікувально-реабілітаційного процесу; забезпечення системного психолого-педагогічного супроводу учнів (вихованців) зі складними порушеннями розвитку з урахуванням їхнього стану здоров'я, індивідуальних особливостей; формування компетентностей для подальшого самостійного життя, здійснення допрофесійної підготовки та соціалізації учнів (вихованців) зі складними порушеннями розвитку; сприяння набуттю ключових компетентностей учнями (вихованцями) зі складними порушеннями розвитку, надання консультацій батькам або іншим законним представникам учня (вихованця) з метою забезпечення їхньої активної участі в освітньому процесі; створення умов для здобуття освіти учнями (вихованцями) зі складними порушеннями

шляхом належного кадрового, матеріально-технічного забезпечення, забезпечення універсального дизайну та/або розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби та можливості таких осіб; забезпечення навчання учнів (вихованців) зі складними порушеннями розвитку за допомогою найприйнятніших для них мов, методів і способів спілкування в освітньому середовищі (просторі), яке максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку; викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів) способами, що є найприйнятнішими для учнів зі складними порушеннями розвитку, у тому числі шляхом адаптації/модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) щодо індивідуальних потреб дитини; організаційно-методична допомога педагогічними працівникам закладів освіти з інклюзивним навчанням; навчально-консультативна підтримка для батьків дітей, у яких діагностується порушення розвитку в ранньому та дошкільному віці; реалізація просвітницької функції через видання друкованих та електронних інформаційних матеріалів для батьків дітей з особливими освітніми потребами, педагогів та асистентів вчителів (вихователів), які працюють із дітьми у класах, у яких запроваджується інклюзивне навчання; надання дітям з особливими освітніми потребами (змінний контингент), що навчаються у закладах освіти з інклюзивним навчанням, можливості отримання корекційно-розвиткових послуг на базі Центру у позаурочний час; створення можливості для проходження практики здобувачів фахової передвищої та вищої освіти.

Діяльність Центру базується на принципах: незалежності від політичних, громадських і релігійних організацій та об'єднань, всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвитку самостійності, творчості та допитливості й передбачає: самостійність закладу у вирішенні основних питань змісту його діяльності, розвитку різноманітних форм співпраці й партнерства, установлення довіри між учасниками освітнього процесу; науковості, доступності, практичності й ефективності змісту освіти; забезпечення фізичного розвитку дитини, збереження її життя та здоров'я; етичності у стосунках усіх учасників освітнього процесу; дитиноцентрованості і природовідповідності; корекційно-розвивальної спрямованості освітнього процесу; узгодженості цілей, змісту й очікуваних результатів освітньої діяльності; наступності та перспективності корекційно-реабілітаційних та оздоровчих послуг; логічної послідовності й достатності засвоєння учнями предметних і життєвих компетентностей; індивідуалізації та диференціації навчання, що реалізується у творчому розвитку кожного учня з урахуванням різниці в інтелектуальній, емоційно-вольовій і дієво-практичній сферах з урахуванням кращих інтересів дитини; універсального дизайну, що передбачає досягнення кожним учнем (вихованцем) найвищого з можливих для нього рівня знань, умінь, навичок і розвитку творчих здібностей [3; 15].

У Центрі передбачається інноваційна структура, яка сприятиме наданню комплексних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами [6; 8].

Відділення раннього втручання для дітей від 0 до 4 років, які мають встановлений діагноз (синдром Дауна, розлади аутистичного спектру, порушення слуху тощо); з біологічним ризиком (наприклад, недоношені діти); з групи соціального ризику. Раннє втручання базується на принципах сімейно-центрованого міждисциплінарного підходів, які передбачають обговорення з батьками результатів обстежень, цілі втручання, розроблення та реалізацію програми. У майбутньому діти, які отримували послуги раннього втручання, переходять у дошкільне відділення Центру.

Дошкільне відділення, метою діяльності якого є реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття дошкільної освіти, розвиток і корекцію порушень. У складі дошкільного відділення центру функціонують спеціальні групи денного та короткотривалого перебування для дітей віком від 2 до 6 (7) років: для дітей із комплексними порушеннями розвитку. У складі дошкільного відділення можуть функціонувати групи для дітей: з будь-якою інвалідизувальною патологією за наявності відповідної навчально-матеріальної бази та кадрового забезпечення; з тяжкими порушеннями мовлення та слуху при збереженому інтелекті за наявності потреб населення в межах реалізації права на вибір закладу освіти із запропонованих ними освітніх програм. Центр дошкільного відділення здійснюється відповідно до Положення про заклад дошкільної освіти, затвердженого Кабінетом Міністрів України, установчих документів центру та на підставі положення про нього, затвердженого керівником, із урахуванням контингенту дітей.

Спеціальна школа, що забезпечує здобуття базової середньої освіти на одному або на декількох рівнях освіти із загальним строком навчання 13 років: початкова освіта (1–4 класи); базова середня освіта (5–10); профільна середня освіта (11–13). Для вивчення навчальних предметів, у тому числі вибіркового, реалізації корекційно-розвиткового складника освітньої програми, проведення психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять та отримання реабілітаційних заходів можуть формуватися та функціонувати міжкласні групи, що включають учнів різних класів одного або різних років навчання. Дуже важливим аспектом є те, що школа I ступеня, забезпечує наступність із дошкільним періодом, подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. Навчально-виховна, корекційно-розвивальна, реабілітаційна робота з контингентом дітей, які навчаються в Центрі, носить комплексний характер та охоплює всі лінії їхнього індивідуального розвитку.

Освітніми результатами школи I ступеня є розвинені на достатньому рівні мовленнєві, читацькі, обчислювальні

вміння й навички, узагальнення знань про рідний край у його зв'язках і залежностях, екологічна культура. У молодших школярів, залежно від рівня пізнавальних можливостей, з урахуванням особливих освітніх потреб, розвинені мислення, уяви, пам'яті, сенсорних умінь, здатності до творчого самовираження, вміння виконувати нескладні творчі завдання. Середня школа (5–10 класи) спрямована на забезпечення всебічного розвитку учнів шляхом навчання, виховання та розвитку, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях і принципах, визначених Законом України «Про освіту». Профільна середня школа (11–13 класи) забезпечує професійно-трудове навчання учнів, надає можливість засвоїти навички з таких професій, як садівництво, квітникарство для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими тяжкими порушеннями розвитку.

Функціонування спеціальних класів забезпечує здобуття загальної середньої освіти дітям з особливими освітніми потребами, які мають різні порушення зі збереженим інтелектом відповідно до Державних стандартів загальної середньої освіти. Освітній процес у спеціальних класах організовується відповідно до Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами; Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами; Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти III ступеня для дітей з особливими освітніми потребами. Навчання у спеціальних класах дітям із різними порушеннями забезпечить можливість продовжити їх навчання на базі вищої та передвищої освіти, які мають багаторічний досвід роботи з дітьми з порушеннями слуху і перекладачів жестової мови.

Пансіон Центру дозволяє забезпечувати цілодобове проживання та утримання в них учнів відповідно до Порядку проживання та утримання учнів у пансіонах закладів освіти, встановленого Кабінетом Міністрів України, установчих документів центру та на підставі положення про нього, затвердженого керівником.

Реабілітаційне відділення забезпечує реалізацію заходів психолого-педагогічної, соціально-побутової реабілітації (адаптації), а також забезпечення базових реабілітаційних заходів.

Психолого-педагогічна реабілітація та соціально-побутова реабілітація (адаптація) передбачає запровадження комплексу заходів, що створюють передумови для оволодіння дітьми із складними порушеннями розвитку системою знань і компетентностей, застосування яких сприятиме подальшому розвитку особистості (підвищення освітнього, кваліфікаційного рівня, здатність до самостійного проживання та трудової діяльності (у разі можливості), організації побуту, адекватного планування самостійного життя). Реабілітаційні заходи учням (вихованцям) центру надаються у відповідності до індивідуальної програми реабілітації та узгоджуються з індивідуальною програмою розвитку ди-

тини. Реабілітаційні заходи змінному контингенту надаються відповідно до індивідуальної програми реабілітації. Медичні працівники реабілітаційного відділення центру за погодженням із лікарями забезпечують виконання медичних приписів закладів охорони здоров'я [6; 8; 16].

Консультативно-інформаційний пункт підтримки інклюзивної освіти Центру сприяє розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників шляхом проведення, у тому числі на платній основі, для вчителів, вихователів закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, батьків (інших законних представників) спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, стажування, підвищення професійної майстерності в іншій формі, що не потребує отримання належної ліцензії відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності».

Центр літнього оздоровлення та літня школа батьківства функціонує на базі одного із приміщень Центру, яке розташоване в місцевості із сприятливими умовами для якісного оздоровлення та реалізації фізкультурно-спортивної реабілітації.

Фізкультурно-спортивна реабілітація – це система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення та компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану [14].

Оздоровлення дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку відбувається разом з одним із батьків. Сумісне проживання в умовах літнього табору, сімей, які мають дітей з особливими освітніми потребами, включення їх в інтенсивні корекційно-розважальні програми сприяє соціально-психологічній корекції та розвитку дітей з особливими освітніми потребами та підвищенню педагогічної майстерності батьків.

Центр надання послуг із застосуванням технології «Тренувальна квартира». Реалізація даної послуги полягає у наданні місця проживання для учнів з інвалідністю (під наглядом дорослого) з метою навчання, розвитку, підтримки навичок самостійного проживання та допомоги в організації розпорядку та веденні домашнього господарства. Навчальний супровід проживання в тренувальній квартирі готує вихованців до проживання в нових умовах після виходу із Центру і знижує ризик різкого погіршення якості їх життя й особистої деградації. Вчить долати життєві труднощі, придбавати максимально можливу незалежність у рамках задоволення основних життєвих потреб, оволодівати необхідними вміннями, що дозволяють обслуговувати себе без сторонньої допомоги.

Реалізація технології «Тренувальна квартира» проводиться за трьома напрямками: самообслуговування; ведення домашнього господарства; соціальна взаємодія, для

дітей з інвалідністю від 10 до 18 років двічі на тиждень із збільшенням проживання до місяця. Технологія сприяє професійній реабілітації, що розглядається як система заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності та необхідним соціальним супроводженням із урахуванням особистих схильностей і побажань особи.

Освітній процес у Центрі спрямовується на розвиток особистості учня (вихованця) шляхом формування та застосування його компетентностей, для подальшого самостійного життя має корекційну, розвивальну, виховну та реабілітаційну спрямованість. Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб. Порядок організації освітнього процесу в Центрі визначається відповідно до законів України, чинних нормативно-правових актів із урахуванням профілю закладу, а також Статуту закладу [13; 17].

Центр для забезпечення здобуття загальної середньої освіти розробляє та використовує в освітній діяльності освітню програму. Освітні програми розробляються на основі відповідної типової освітньої програми або освітніх програм, розроблених суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджених Державною службою якості освіти України відповідно до вимог Закону України «Про повну загальну середню освіту» [1].

Рішення про використання закладом освіти для забезпечення здобуття загальної середньої освіти освітньої програми, розробленої на основі типової освітньої програми або іншої освітньої програми, приймається педагогічною радою закладу освіти.

На основі визначеного в освітній програмі Центру навчального плану педагогічна рада складає, а його керівник затверджує річний навчальний план (один або декілька), в якому конкретизується перелік навчальних предметів, обов'язкових для вивчення, вибіркового освітніх компонентів, зокрема, навчальних предметів, курсів, інтегрованих курсів і кількість навчальних годин на тиждень (та/або кількість годин на навчальний рік).

Освітня програма та навчальний план Центру мають забезпечувати корекційно-розвитковий складник і предмети для вибору, що враховують специфіку розвитку та потреби учнів. Викладання навчальних предметів здійснюється способами, що є найприйнятнішими для учнів зі складними порушеннями розвитку відповідного віку, у тому числі шляхом адаптації/модифікації змісту навчальних предметів відповідно до індивідуальних особливих освітніх потреб дитини.

Навчання у спеціальних класах для дітей з порушеннями слуху/глухих здійснюється з використанням в освітньому процесі української жестової мови.

Для вихованців (учнів) з розладами аутистичного спектра забезпечено використання засобів альтернативної комунікації, використання інших методів і способів, які за-

безпечують формування необхідних компетентностей для подальшого самостійного життя, розвиток комунікативних навичок.

У центрі реалізується індивідуальна освітня траєкторія кожного учня (вихованця), що передбачає обов'язкове складання для кожного учня (вихованця) індивідуальної програми розвитку та за потреби Індивідуального навчального плану. Педагогічні працівники можуть поєднувати освітню роботу з науково-методичною, використовуючи поряд із традиційними методами і формами організації навчальних занять інноваційні технології навчання. Структура навчального року – семестрова. Тижневий режим роботи регламентується розкладом занять. Уникнути перевантаження та зберегти і підтримувати фізіологічні ресурси дитячого організму дозволяють «рухливі» перерви, запроваджений здоров'язбережувальний режим та якісне 5-разове харчування. Перелік усіх навчальних дисциплін інваріантної та варіативної частин Робочого навчального плану відповідають державним стандартам. Основою конструювання робочого навчального плану є відображення корекційної спрямованості навчання, орієнтації на комплексні заходи, що сприятимуть подальшій соціалізації випускників закладу [6; 8; 11; 12].

Основу сучасного інформаційного суспільства є інтелектуальні ресурси – знання, наука, організаційні чинники, інтелектуальні здібності людей, їхня ініціатива, творчість. Науково-методичний пошук Центру реалізує методична та педагогічна рада; методичні об'єднання (вчителів і вихователів початкової школи, вчителів і вихователів старшої школи, вчителів трудового навчання, об'єднання логопедів і працівників соціально-психологічної служби Центру); «Школа помічника вихователя»; «Школа молодого педагога», завдання якої – адаптація молодого педагога в колективі, допомога у виробленні своєї системи викладання, формування індивідуального стилю творчої діяльності, надання необхідної допомоги молодим спеціалістам в оволодінні методикою викладання свого предмета, розвиток вмінь використовувати у своїй роботі досягнення сучасної психолого-педагогічної науки, творчої активності молодих спеціалістів.

Кадрова політика Центру будується з урахуванням підвищених професійних вимог до спеціального педагога, що обумовлюється зазначеною вище корекційною спрямованістю навчання, необхідністю високого рівня його професійного та особистісного розвитку з метою належного виконання завдань, поставлених перед учителями та вихователями, що здійснюють освітній процес у закладі. До педагогічного складу Центру, окрім учителів і вихователів, входить практичний психолог, соціальний педагог, юрист, учителі-дефектологи дошкільної групи, логопеди, педагог-організатор, музичний керівник, учителі фізкультури, спеціаліст з ЛФК, учитель ритміки.

При виконання соціального замовлення на надання обов'язкової середньої спеціальної освіти, вчитель має право на вияв творчої індивідуальності, на інноваційну

діяльність у процесі власної педагогічної діяльності. Матеріально-технічна база Центру включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло, інші цінності, вартість яких відображена у балансі. Приміщення Центру та територія доступними для осіб з особливими освітніми потребами відповідно до будівельних норм, державних стандартів і правил. Центр має навчальний корпус з обладнаними кабінетами, класами, залами, майстернями, бібліотекою (медіатекою), майданчиком, ресурсними кімнатами для організації освітнього процесу, у тому числі надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг (допомоги), реабілітаційних заходів, позакласної роботи.

У Центрі є спальний корпус із спальними та іншими кімнатами для відпочинку відповідно до порядку проживання та утримання учнів у пансіонах закладів освіти, відповідно до законодавства.

Для забезпечення психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг у Центрі забезпечені відповідним обладнанням: кабінети практичного психолога, соціального педагога, логопедичний; навчально-виробничі майстерні з пристосуванням робочих місць із урахуванням безпеки та особливих потреб осіб з інвалідністю; кабінети для проведення групових занять з ритміки (логоритміки), із соціально-побутового орієнтування; психологічного розвантаження та спортивний майданчик.

Для дітей, які мають порушення слуху в поєднанні з іншими порушеннями, створені такі кабінети: української жестової мови; сурдопедагогічної реабілітації, обладнані слухомовними тренажерами та відповідним програмним забезпеченням, кабінет інформатики з комп'ютерною технікою зі спеціальним програмним забезпеченням.

Кошти, які отримує Центр за надання платних послуг, використовується для забезпечення діяльності Центру, у тому числі заробітну плату працівників, оновлення матеріально-технічної бази Центру.

Реалізація моделі забезпечує:

– створення унікального в Україні багатoproфільного Навчально-реабілітаційного центру, який надаватиме якісні, комплексні освітні, корекційно-розвивальні, лікувально-реабілітаційні, соціально-адаптивні послуги дітям з особливими освітніми потребами, які проживають у Полтавській області. Функціонування даного Центру дозволить ефективно та з урахуванням інтересів і потреб дітей з особливими освітніми потребами та їх сімей, реалізувати Регіональний стратегічний план дій із реформування системи інституційного догляду та виховання дітей у Полтавській області на 2018–2026 роки;

– сконцентрованість матеріально-технічних, кадрових, фінансових ресурсів Полтавської області, що дасть можливість забезпечити здобуття дошкільної та загальної середньої освіти відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та Державних стандартів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються наближено до

Центру, у спеціальних закладах освіти, що потребують реорганізації;

– практичну апробацію європейського досвіду застосування технології «Тренувальна квартира» для учнів з інвалідністю, що забезпечить захист їхніх прав та інтересів на самостійне проживання та сприятиме, в майбутньому, ефективному залученню їх до життєдіяльності територіальної громади;

– інноваційний та актуальний розвиток закладу, спрямований на неперервне вдосконалення якості надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами різних категорій;

– задоволення потреб усіх суб'єктів освітнього та лікувально-реабілітаційного процесів;

– удосконалення змісту, форм і методів надання комплексних послуг дітям з особливими освітніми потребами різних категорій;

– збереження і зміцнення фізичного, психічного і соціального здоров'я учнів протягом літнього періоду;

– зміцнення матеріально-технічного оснащення освітнього та реабілітаційного процесів;

– особистісний і професійний розвиток педагогічного колективу Центру, а також розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів освіти з інклюзивним навчанням;

– функціонування Центру як базового педагогічного майданчика в Україні для теоретичної та практичної підготовки педагогів, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

Висновки. Моделювання інноваційного закладу освіти «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр» забезпечить комплексність новітніх освітніх, реабілітаційних, корекційних, оздоровчих, профорієнтаційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку. Апробація європейського досвіду застосування технології «Тренувальна квартира», забезпечить захист прав та інтересів учнів з інвалідністю на самостійне проживання та сприятиме, в майбутньому, ефективному залученню їх до життєдіяльності територіальної громади. Отримані результати моделювання Центру можуть бути використані при дослідженні тем, що стосуються запровадження інклюзивного навчання; розроблення змісту освіти для дітей з особливими освітніми потребами; вдосконаленню застосуванню технології «Тренувальна квартира»; законотворчій діяльності, спрямованій на забезпечення якісної освітою дітей з особливими освітніми потребами; підготовці фахівців зі спеціальної та інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегія управління: монографія. Суми: Університетська книга, 2011. 403 с.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / пер. з англ. / [Тім Лорман, Джоан Демпелер, Девід Харві]. Київ: СПД – ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
3. Калініченко І. О. Моделювання процесу підготовки педагогічних працівників закладів освіти до роботи в умовах інклюзивної освітньої середовища. *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фах. журн. 2020. № 4

- (193). С. 74–81. DOI: 10.33272/2522-9729-2020-4(193)-74-81. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-74-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-74-81)
4. Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації: електрон. навч.-метод. посіб. / [упор. : І. О. Калініченко, Н. І. Білик]. Полтава: ПОІППО, 2021. 184 с. URL: http://poippo.pl.ua/images/2021/modul-2021_%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf.
5. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / уклад. С. П. Миронова. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2016. 164 с.
6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 221 «Про затвердження Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр»: проект. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-novu-redakciyu-polozhennya-pro-navchalno-reabilitacijnij-centr>.
7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. *Офіційний вісник України*. 2014. № 70. С. 1966.
8. Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2012 р. № 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12#Text>.
9. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/other/2827/>
10. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів країни від 9 серпня 2017 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#Text>
11. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
12. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20?find=1&text>
13. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/988-2016-p>.
14. Про фізичну культуру і спорт: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 1993. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
15. Сіявіна Ю. Організація педагогічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами в умовах виховного процесу навчально-реабілітаційного центру. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД*: матеріали XX Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький: ТОВ «Колібри 2011», 2014. С. 161–163.
16. Сіявіна Ю. С. Моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2019. 22 с.
17. Школа для кожного: навч. посіб. / упоряд. Л. Ю. Байда. Київ, 2015. 60 с. URL: <http://ud.org.ua/images/pdf/SchoolForEveryone.pdf>.

References

1. Dehtiarenko, T. M. (2011). *Korektsiino-reabilitatsiina diialnist: stratehiia upravlinia [Correctional and rehabilitation activities: management strategy]: monohrafiia*. Sumsy: Universtyetska knyha [in Ukrainian].
2. Lorman, Tim, Deppeler, Dzhohan, & Kharvi, David. (2010). *Inklyuzivna osvita. Pidtrymka rozmaittia u klasi [Inclusive education. Support for diversity in the classroom]: prakt. posib*. Kyiv: SPD – FO Parashyn I. S. [in Ukrainian].
3. Kalinichenko, I. O. (2020). Modeliuvannia protsesu pidhotovky pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv osvity do roboty v umovakh inklyuzyvnoho osvitnoho seredovyscha [Modeling the process of training teachers of educational institutions to work in an inclusive educational environment]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 4 (193), 74–81. DOI: 10.33272/2522-9729-2020-4(193)-74-81. Retrieved from [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-74-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-74-81) [in Ukrainian].
4. Kalinichenko, I. O., Bilyk, N. I. (Comps.). (2021). *Naukovo-metodychny pidkhid do vdoskonalennia pedahohichnoi maisternosti pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [Scientific and methodological approach to improving the pedagogical skills of teachers in the system of advanced training]: elektron. navch.-metod. posib*. Poltava: POIPPO. Retrieved from http://poippo.pl.ua/images/2021/modul-2021_%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf [in Ukrainian].
5. Myronova, S. P. (Comp.). (2016). *Pedahohika inklyuzyvnoi osvity [Pedagogy of inclusive education]: navch.-metod. posib*. Kam'ianets-Podilskyi: Kam'ianets-Podilskyi nats. un-t im. Ivana Ohienka [in Ukrainian].
6. *Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 bereznia 2019 r. № 221 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro spetsialnu shkolu ta Polozhennia pro navchalno-reabilitatsiinyi tsentr» [On amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 6, 2019 № 221 «On approval of the Regulations on the special school and the Regulations on the training and rehabilitation center»]: proiekt*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-novu-redakciyu-polozhennya-pro-navchalno-reabilitacijnij-centr> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnogo rozvytku na period do 2020 roku [On approval of the State Strategy for Regional Development until 2020] (2014): Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2014 r. № 385. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy [Official Gazette of Ukraine], 70, 1966 [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro navchalno-reabilitatsiinyi tsentr [On approval of the Regulations on the training and rehabilitation center]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 serpnia 2012 r. № 920. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12#Text> [in Ukrainian].
9. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity [On the National Doctrine of Education Development]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17 kvitnia 2002 roku №347/2002. Retrieved from <http://ru.osvita.ua/legislation/other/2827/> [in Ukrainian].
10. Pro Natsionalnu stratehiiu reformuvannia systemy instytutsiinoho dohliadu ta vykhovannia ditei na 2017–2026 roky ta plan zakhodiv z realizatsii yii 1 etapu [On the National Strategy for Reforming the System of Institutional Care and Upbringing of Children for 2017–2026 and the Action Plan for the Implementation of its First Stage]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv krainy vid vid 9 serpnia 2017 r. № 526-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Pro osvitu [About education] (2017): Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady [Information of the Verkhovna Rada], 38-39, 380. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
12. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [On complete general secondary education]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 № 463. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20?find=1&text> [in Ukrainian].
13. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku [On approval of the Concept of implementation of the state policy in the field of reforming of general secondary education «New Ukrainian school» for the period till 2029]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/988-2016-r> [in Ukrainian].
14. Pro fizychnu kulturu i sport [About physical culture and sports] (1993): Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady [Information of the Verkhovna Rada], № 3808-XII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
15. Siliavina, Yu. (2014). Orhanizatsiia pedahohichnoi reabilitatsii ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh vykhovnoho protsesu navchalno-reabilitatsiinoho tsentru [Organization of pedagogical rehabilitation of children with special educational needs in the conditions of educational process of the educational and rehabilitation center]. In *Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND [Problems and prospects of science development at the beginning of the third millennium in the CIS countries]: materialy XX Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* (pp. 161-163). Pereiaslav-Khmelnytskyi: TOV «Kolibri 2011» [in Ukrainian].
16. Siliavina, Yu. S. (2019). Modeliuvannia systemy pedahohichnoi reabilitatsii vykhovantsiv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh navchalno-reabilitatsiinoho tsentru [Modeling of the system of pedagogical rehabilitation of pupils with special educational needs in the conditions of the educational and rehabilitation center]. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
17. Baida, L. Yu. (Comp.). (2015). *Shkola dlia kazhnoho [School for everyone]: navch. posib.* Kyiv. Retrieved from <http://ud.org.ua/images/pdf/SchoolForEveryone.pdf> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 15.03.2021